

УДК [371.134:004.9]:005.336.2

МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЙОГО ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ© *Наумук І.М.**Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького***Інформація про автора:**

Наумук Ірина Миколаївна: ORCID: 0000-0001-6804-9191; irina_mikolaenko@mail.ru; аспірант; Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, вул. Ленина, 20, м.Мелітополь, Запорізької обл. 72312, Україна.

В статті визначено зміст поняття медіакомпетентності. Класифіковані компетенції медіаосвіти та оглянуті її основні завдання під час підготовки майбутніх вчителів інформатики. Проаналізований розвиток медіаосвітньої науки та необхідність її впровадження в навчальний процес. Розглянута структура та основні показники медіакомпетентності як необхідної умови готовності вчителя до професійної діяльності.

Ключові слова: Медіа компетентність, медіаосвіта, майбутні вчителі, медіа грамотність

Наумук И.Н. «Медиакомпетентность будущего учителя информатики как необходимое условие его готовности к профессиональной деятельности»

В статье определено содержание понятия медиакомпетентности. Классифицированы компетенции медиаобразования и рассмотрены ее основные задачи во время подготовки будущих учителей информатики. Проанализировано развитие медиаобразования и необходимость его внедрения в учебный процесс. Рассмотрена структура и основные показатели медиакомпетентности как необходимого условия готовности учителя к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: Медиакомпетентность, медиаобразование, будущие учителя, медиаграмотность

Naumuk I. "Media competence future teacher of computer science as a necessary condition for its readiness to professional activity"

The article defines the content of the media competence concept. Classified competence of media education and viewed its main tasks during the preparation of the future computer science teachers. It analyzes the development of media education and the need for its implementation in the educational process. The structure and main indicators of media competence as a prerequisite of the teacher readiness to professional activities.

Keywords: Media competence, media education, future teachers, medialiteracy.

Постановка проблеми. Нині, коли інформаційні технології стрімко розвиваються і нас оточує величезна кількість інформаційних процесів, можна стверджувати, що термін «медіакомпетентність» є нагальною потребою кожної особистості. Під час вивчення науково-педагогічної літератури ми встановили, що метою медіаосвіти є формування медіакомпетентності, яка почала розвиватися ще у першій половині ХХ століття і надає сучасній людині можливість бути активним споживачем медіаінформації (Інтернет, мас-медіа, телебачення, радіомовлення).

Погоджуємося з думкою Г. Онкович, яка вважає, що медіаосвіта дає можливість людям зрозуміти, як масова комунікація використовується в їх соціумах, оволодіти здатностями використання медіа в комунікації з іншими людьми; забезпечує людині знання того, як [8, с. 10]: 1) аналізувати, критично усвідомлювати й створювати медіатексти; 2) визначати джерела медіатекстів, їх політичні, соціальні, комерційні й культурні інтереси,

їхній контекст; 3) інтерпретувати медіатексти й цінності, що ширяться медіа; 4) відбирати відповідні медіа для створення й поширення своїх власних медіатекстів і знаходження зацікавленої в них аудиторії; 5) одержати можливість вільного доступу до медіа, як для сприйняття, так і для продукції.

Формулювання цілей. Використання в професійній діяльності новітніх технологій та різноманітних медіаресурсів є актуальною потребою для кожного фахівця, що в свою чергу потребує внесення змін до системи освіти.

Професійно-орієнтоване використання сучасних інформаційних технологій і системи Інтернет стає для майбутніх вчителів інформатики нагальною потребою, що обумовлює необхідність внесення істотних змін в систему їх професійної підготовки. Аналіз сучасного стану підготовки майбутніх вчителів інформатики до функціонування в інформаційному суспільстві дає нам підстави для висновку про нагальність вирішення наступних проблем [7, с. 5]:

– необхідність підвищення якості підготовки випускників шкіл до використання медіа у подальшому навчанні і майбутній професійній діяльності і неготовність вчителів до формування в учнів медіакомпетентності;

– прагнення майбутніх учителів конструювати медіапростір для учнів і їх недостатня підготовленість до критичного сприйняття і споживання медіаінформації, а також конструювання медіаресурсів з інформатики.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні продуктом як системи вищої освіти, так і загальноосвітньої школи має стати особистість з високим рівнем інтелектуального розвитку, здатна до безперервної освіти і саморозвитку, гнучкій зміні способів своєї освітньої, професійної та соціальної діяльності. Готовність жити і працювати в умовах мінливої зовнішньої обстановки є однією з вимог, що пред'являються до сучасного вчителя. Тому актуальною і значущою стає завдання орієнтації навчального процесу на формування медіакомпетентності студентів, особливо майбутніх вчителів інформатики.

Науковці вважають, що медіакомпетентність спрямована на те, щоб вчитель інформатики був активним та грамотним, мав розвинуту здатність сприймати, створювати, аналізувати, оцінювати медіатексти, розуміти соціокультурний і політичний контексти функціонування медіа в сучасному світі, кодові й репрезентативні системи, які вони використовують.

Потреба у вирішенні наукових і методичних проблем формування медіакомпетентності надзвичайно велика. Незважаючи на швидкий розвиток медіаосвіти, поки ще не сформувався загальноприйнятий, єдиний для всіх медіапедагогів понятійно-термінологічний апарат, наявність якого є найважливішою умовою подальшого становлення молоді наукової галузі [9, с. 65].

Більшість науковців вважають, що медіакомпетентність направлена на підготовку активного та грамотного вчителя, на розвиток здатності створення, сприйняття та аналізу медіатекстів, виявляти різноманітні контексти в будь-якому медіаресурсі, які вони використовують.

Велику роль в уточненні відповідної термінології зіграло визначення, запропоноване О.В. Федоровим: медіакомпетентність особистості – сукупність її мотивів, знань, умінь, здібностей, що сприяють використанню, критичному аналізу, оцінці та передачі медіатекстів в різних видах, формах і жанрах, аналізу складних процесів функціонування медіа в соціумі. Автор виділяє наступні показники медіакомпетентності особистості: мотиваційний, інформаційний, методичний, практико-операційний (діяльнісний), креативний. Він робить акцент на активну позицію особистості, яка здатна аналізувати, синтезувати і давати власну оцінку отриманої інформації, володіє критичним і творчим мисленням [10, с. 40].

Американський науковець Роберт К'юбі вважає, що медіакомпетентність – це здатність використовувати, аналізувати, оцінювати та передавати повідомлення у різних формах. Тобто фактично всі науковці сходяться на тому, що медіакомпетентність – це набуті під час навчання навички аналізувати та оцінювати медіа [1, с. 2].

За словами У. Шлудермана, медіакомпетентність містить перелік здібностей і вмінь, що відносяться до медіа, які повинні включати в себе вимірювання знань, сприйняття і використання медіа [2, с. 19]. Шлудерман вказує на необхідність активізації медіакомпетентної особистості по відношенню до засобів масової комунікації та наявності медіазнань і медіавмінь. Чимале значення в руслі нашого дослідження має позиція В. Вебера, який виділяє структуру медіакомпетентності, що включає в себе обов'язкові медіавміння: «По-перше, це обидві форми діяльнісно-орієнтованого аналізу медіа [4]:

- 1) відбір і використання того, що можуть запропонувати медіа;
- 2) розробка свого власного медіапродукту.

По-друге, в термінах змісту, обидві форми включають знання та аналітичні здібності, пов'язані з:

- креативними можливостями, на яких засновані різні види медіа;
- передумовою для ефективного використання медіа;
- економічними, соціальними, технічними, політичними умовами, які пов'язані з виробництвом і розповсюдженням медіапродуктів».

Розглянувши трактування терміну «медіакомпетентність» можна зробити висновок, що медіакомпетентність полягає у вмінні правильно застосовувати та аналізувати медіа в повсякденному житті. Проаналізувавши думки та позиції науковців, ми вважаємо, що медіакомпетентність майбутнього вчителя інформатики полягає в систематизованій сукупності знань і умінь правильно та коректно сприймати, аналізувати, оцінювати та створювати власні медіапродукти.

З огляду на вищезазначене виникає нагальна необхідність формування медіакомпетентності, а як нам відомо і на сьогоднішній день існує безліч суперечливих думок щодо впровадження медіаосвіти до навчального процесу як в вищі так і в загальноосвітні навчальні заклади. На нашу думку, що стосується вищих педагогічних навчальних закладів, які готують майбутніх педагогів, особливо вчителів інформатики, дуже вдалим рішенням є інтегрована медіаосвіта. Тоді під час вивчення дисципліни «Основи медіаграмотності» та фахових дисциплін: «Основи Інтернет», «Методика викладання інформатики», «Інформатика і КТ», «Комп'ютерні технології в навчальному процесі», «Основи наукової діяльності», «Обробка електронної інформації» та ін. відбувається формування медіакомпетентності. Адже вчителю інформатики необхідно не просто володіти знаннями з фахових дисциплін та розумітися на апаратному та програмному забезпеченні, важливо вміти правильно застосовувати і добре орієнтуватися з різноманітними медіаресурсами навчального призначення, поєднувати цікавий дидактичний матеріал з файлами різних форматів в професійній діяльності.

Під час підготовки медіакомпетентних вчителів передбачається методика проведення занять, заснована на продуктивних формах навчання (проблемних, евристичних, ігрових та ін.), розвиваюча індивідуальність студента, самостійність його мислення, які стимулюють його творчі здібності через безпосереднє залучення у творчу діяльність, сприйняття, інтерпретацію і аналіз структури медіатексту, засвоєння знань про медіакультуру. При цьому медіаосвіта, поєднуючи в собі лекційні та практичні заняття, являє собою своєрідне включення студентів у процес створення творів медіакультури, тобто занурює аудиторію у внутрішню лабораторію основних медіапрофесій, що можливо як в автономному варіанті, так і в процесі інтеграції в традиційні навчальні дисципліни [9, с. 212].

В. Вебер стверджує, що відповідно до завдань, які полягають в тому, щоб розвинути здібності до сприйняття і аргументованої оцінки інформації, самостійності думок, прищепити естетичний смак і здатність до творчої діяльності. Підготовка медіакомпетентних вчителів інформатики пов'язана одночасно як з пізнанням процесу створення та розповсюдження медіатекстів, так і з розвитком аналітичних здібностей для інтерпретації та оцінки їхнього змісту. Медіакомпетентний вчитель володіє розвинутою здібністю до сприйняття, аналізу та оцінки; до розуміння соціокультурного і політичного контексту функціонування медіа в сучасному світі; кодовими і репрезентаційними системами; медіа, що використовуються. Для майбутніх вчителів інформатики недостатньо

знати специфіку методик підготовки медіатекстів, тобто уміти збирати та опрацювати інформацію. Майбутній вчитель інформатики повинен отримати достатнє розуміння, що таке інформація, як її збирають та опрацюють, як формується авторський задум, за якими законами конструюються медіатексти різного призначення, будуються відносини з аудиторією [4].

До концепцій медіаосвіти вчителів інформатики відносять:

- формування критичного мислення;
- розвиток аудіовізуального сприйняття;
- практичне освоєння технологій масової комунікації (телебачення, радіо, друковані матеріали, кіномистецтво, Інтернет та ін.);
- формування власної системи ціннісних орієнтацій як основи для створення та аналізу медіатекстів.

Корисними, на нашу думку, для формування медіакомпетентності вчителів інформатики є ключові аспекти обґрунтовані в роботах видатних британських учених-медіапедагогів К. Безелгета, Е. Харта і Дж. Баукера, позначені як „мова медіа”, „категорія медіа”, „агенції медіа”, „технології”, „аудиторія медіа”, „сприйняття зображення/репрезентація медіа” [3, с. 51].

Для майбутніх вчителів інформатики, які прийдуть працювати в загальноосвітні заклади дуже важливо не тільки вивчити назви спеціальних термінів, але на практиці знати, що стоїть за тим або іншим поняттям, вільно використовувати ці елементи.

Під час професійної підготовки майбутніх вчителів інформатики одним із ключових є навчальний курс «Основи медіаграмотності», який передбачає методику проведення занять, засновану на проблемних, евристичних, ігрових та інших продуктивних формах навчання, що розвивають особистість студента, самостійність, критичне мислення, творчі здібності через залучення у мистецьку діяльність, сприйняття, інтерпретацію і аналіз медіатекстів. На лекціях студенти знайомляться з основними поняттями, термінами, з елементами медіамовлення. На семінарських заняттях вони переглядають та аналізують різні медіатексти. Наша методика спонукає студентів розібратися в причинах виникнення емоційних вражень, відкрити для себе той чи інший елемент у діалектичній і семантичній єдності з іншими.

Актуальність курсу «Основи медіаграмотності» полягає в розширенні освітнього рівня студентів, формуванні емоційної культури, сприянні креативному підходу до майбутньої професійної діяльності. Освоєння предмету дає великі можливості не тільки для естетичного розвитку особистості, але і для більш інтенсивного отримання знань з усіх інших дисциплін та освоєння специфічних навиків роботи з різними типами інформації.

Тому, необхідно формувати теоретичну і практичну модель медіаосвіти з використанням засобів масової комунікації призначених на підвищення рівня медіакомпетентності майбутніх вчителів інформатики сучасними і дієвими технологіями.

Як стверджує американський вчений Джеймс Поттер медіакомпетентність — це не категорія, нема нульового рівня медіакомпетентності, як і нема найвищого рівня, якого може досягти вчитель. Сила переконань особистості базується на кількості та якості структурованих знань, якими вона володіє. Автор виділяє ключові рівні медіакомпетентності, що дозволяють краще вивчати медіапродукти, та в результаті проводити більш успішну підготовку майбутніх вчителів до професійної діяльності [6, с. 13]:

- усвідомлювання викладеної інформації (відокремлення вигадки від реальності);
- інтенсивний розвиток (потужна мотивація до пошуку конкретної інформації, вироблення чітких наборів інформації, якій надається перевага, високий рівень розуміння корисності отриманої інформації);
- емпіричне вивчання (пошук різних форм подання контенту та переказів, пошук сюрпризів і нових емоційних, моральних реакцій та почуттів);
- критичне оцінювання (сприймання повідомлень такими, якими вони є, й подальше оцінювання у відповідному середовищі, глибоке й детальне розуміння контекстів

систем, представлених у повідомленні, здатність уловлювати нюанси в поданні інформації та відмінність від форми подання інших повідомлень на цю тему, здатність зробити висновки про сильні та слабкі сторони повідомлення);

– усвідомлення, що чиясь думка впливає на суспільство, й не важливо, як сильно.

Отже, зважаючи на все вищезазначене можна стверджувати, що медіакомпетентність майбутнього вчителя інформатики передбачає знання закономірностей сприйняття й розуміння інформації, психологічних аспектів впливу медіа на спосіб життя, стосунки та цінності особистості, використання ключових концепцій медіаосвіти для аналізу медіатекстів, формування вмінь і навичок пошуку інформації, інтерпретації та критичного аналізу медіатекстів, створення власних медіатекстів, адекватних завданням і умовам комунікації.

Висновки. Медіаосвіту майбутнього вчителя інформатики можна розглядати як ресурс, який спроможний забезпечити підвищення ефективності навчання учнів загальноосвітніх закладів під час його професійної діяльності. Тому майбутній вчитель інформатики повинен вчити школярів працювати з новітніми інформаційними ресурсами, а головне готувати їх до інтегрування у світовий інформаційний простір. Слід зазначити, що готовність до професійної діяльності складається з показників педагогічної готовності та медіакомпетентності.

Сучасні електронні медіа (насамперед, телебачення, персональні комп'ютери й Інтернет тощо) і відповідні їм медіапродукти, поєднуючи всі можливі медіаресурси, реалізують комплекс функцій і впливів на аудиторію. З одного боку, ця багатогранність, відкриває необмежені можливості для модернізації навчально-виховного процесу, з іншого боку, вимагає від педагогів, що використовують електронні медіаресурси у педагогічній діяльності, ретельного планування й чіткого розуміння цілей і завдань своїх занять.

Умовою позитивного та правильного впливу медіа на результативність навчання школярів є володіння вчителем інформацією про існуючі медіаресурси навчального призначення й умінням ефективно їх використовувати у навчальному процесі, а також умінням створювати власні продукти, тобто бути медіакомпетентним.

Список використаних джерел

1. Kubey R. *Media Literacy in the Information Age* / R. Kubey. – New Brunswick ; London, 1997. – 484 p.
2. Schludermann W. *Media Maturity – The Pedagogic Return to Basics of Media Pedagogy* / W. Schludermann // *Educating for the Media and the Digital Age*. – Vienna, 1999. – 345 p.
3. Безелгет К. Ключевые аспекты медиаобразования / К. Безелгет // Доклады на российско-британском семинаре по медиаобразованию. – М., 1995. – С. 51.
4. Вебер В. Портфолио медиаграмотности [Електронний ресурс] / В. Вебер // *Інформатика и образование*. – 2002. – № 1. – Режим доступу: http://www.infojournal.ru/journal_arxiv/2002/
5. Донина И. А. Формирование готовности будущего педагога к развитию информационной культуры младших школьников: автореф. дис. ... канд. пед. наук / И. А. Донина. – Новгород, 1999. – 18 с.
6. Иванов В. Ф. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упоряд. В. Ф. Иванов, О. В. Волошенюк; за наук. ред. В. В. Різуна. — Київ: Центр вільної преси, 2012. — 352 с.
7. Казаков Ю.М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Ю. М. Казаков. – Львів, 2007. – 23 с.
8. Онкович Г. Віртуальний інтегрований простір знань і засоби медіаосвіти / Г. Онкович // *Педагогічні науки*. – 2010. – №. 2. – С. 10-16
9. Федоров А. В. Медиаобразование: вчера и сегодня / А. В. Федоров. – М.: Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2009. – 234 с.
10. Федоров А. В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза / А. В. Федоров. – М. : МОО ВПП ЮНЕСКО, 2007. – 616 с.

References

1. Kubey, R 1997, *Media Literacy in the Information Age*, New Brunswick, London.
2. Schludermann, W 1999, 'Media Maturity – The Pedagogic Return to Basics of Media Pedagogy', *Educating for the Media and the Digital Age*, Vienna.

3. Bezelget, K 1995, 'Key aspects mediaosviti', *Doklady na Rosiysko-Britanskom seminare po mediaobrazovaniiyu*, p. 51.
4. Veber, V 2002, 'Potfolio mediagramotnosti' [Portfolio media literacy], *Informatika i obrazovaniye*, no. 1, viewed 30 June 2002, <http://www.infojournal.ru/journal_arxiv/2002/>
5. Donina, IA 1999, *Formation of readiness of the future teacher to development of information culture of younger schoolboys*, Kand. ped. n. abstract, Novgorod.
6. Ivanov, V & Voloshenyuk, A 2012, *Mediaosvita ta mediahramotnist* [*Media Education and mediahramotnist*], Rizun, VV (ed.), Tsentri vilnoi presy, Kyiv.
7. Kazakov, YuM 2007, *Pedahohichni umovy zastosuvannya mediaosvity v protsesi profesiinoi pidhotovky maybutnikh uchiteliv* [*Pedagogical conditions of application of media education in the training of future teachers*], Kand. ped. n. abstract, Lviv.
8. Onkovych, G 2010, 'Virtualny integrovanyy prostir znan i zasoby mediaosvity' [Virtual space integrated knowledge and means of media education], *Pedahohichni nauki*, no. 2, pp. 10-16.
9. Fedorov, AV 2009, *Mediaobrazovaniye : vchera i segodnya* [Media Education: yesterday and today], Publishing House of ICOS UNESCO "Information for all", Moskva.
10. Fedorov, AV 2007. *Razvitiye mediakompetentnosti i kriticheskogo myshleniya studentov pedagogicheskogo vuza* [Development of media competence and critical thinking of students of pedagogical high school], MOO VPP UNESKO, Moskva.

Стаття надійшла до редакції 06.04.2015р.